

AZƏRBAYCANDA TƏSƏRRÜFAT SUBYEKTLƏRİNDƏ DAXİLİ AUDİTİN SƏMƏRƏLİLİYİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

CƏMİLƏ BAYRAMƏLİ QIZI NAMAZOVA

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC),

iqtidad elmləri doktoru, professor

İstiqlaliyyət küçəsi 22, Bakı, AZ1001

MƏHƏMMƏD CEYHUN OĞLU SƏFƏROV

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC),

magistr

E-mail: mehemmed.seferov.baku@gmail.com

XÜLASƏ

Tədqiqat Azərbaycanda təsərrüfat subyektlərində daxili audit fəaliyyətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi, onun idarəetmə sistemində rolunun müəyyənəşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi istiqamətlərinin əsaslandırılmasına həsr olunmuşdur. Araşdırmada sistemli yanaşma, müqayisəli təhlil, məntiqi ümumiləşdirmə, struktur analiz və risk yönümlü metodlardan istifadə edilmişdir. Nəticələr göstərir ki, bir çox müəssisələrdə daxili audit formal xarakter daşıyır, risk əsaslı yanaşma yetərinə tətbiq olunmur və audit nəticələrinin idarəetmə qərarlarına təsiri məhduddur. Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti auditin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi meyarlarının müəyyənəşdirilməsi, nəticələrin idarəetmə prosesinə inteqrasiyasının gücləndirilməsi və risk idarəetmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlıdır. Elmi yenilik isə daxili auditin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üzrə göstəricilərin sistemləşdirilməsi və Azərbaycan təcrübəsi əsasında təkmilləşdirmə təkliflərinin irəli sürülməsi ilə ifadə olunur.

Açar sözlər: daxili audit, auditin səmərəliliyi, risk əsaslı audit, daxili nəzarət sistemi, korporativ idarəetmə, auditin qiymətləndirilməsi, təsərrüfat subyektləri

GİRİŞ

Müasir dövrdə təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyət göstərdiyi iqtisadi mühitin mürəkkəbliyi artmaqla, risklərin strukturu və təsir dairəsi genişlənməkdədir. Bu şəraitdə idarəetmə qərarlarının daha əsaslandırılmış şəkildə qəbul edilməsi üçün operativ və etibarlı informasiya təminatına olan tələbat yüksəlir. Qloballaşma, rəqəmsallaşma və korporativ idarəetmə prinsiplərinin güclənməsi daxili nəzarət sistemlərinin rolunu əhəmiyyətli dərəcədə artırmış, xüsusilə daxili auditin funksional əhəmiyyətini ön plana çıxarmışdır. Bu kontekstdə daxili audit yalnız nəzarət mexanizmi kimi deyil, həm də idarəetmə proseslərinə analitik dəstək verən, risklərin vaxtında müəyyən olunmasına və qərarvermə keyfiyyətinin yüksəldilməsinə xidmət edən mühüm alət kimi qiymətləndirilir.

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, daxili auditin səmərəli fəaliyyəti müəssisələrin maliyyə dayanıqlığının qorunmasında, risklərin idarə olunmasının təkmilləşdirilməsində və korporativ idarəetmə sisteminin gücləndirilməsində mühüm rol oynayır. Xüsusilə risk yönümlü audit yanaşmasının tətbiqi audit fəaliyyətinin strateji məqsədlərlə uyğunlaşdırılmasına, resurslardan daha səmərəli istifadəyə və nəzarət mexanizmlərinin çevikliyinin artırılmasına şərait yaradır. Bu baxımdan daxili auditin səmərəliliyi yalnız onun mövcudluğu ilə deyil, fəaliyyət nəticələrinin idarəetmə proseslərinə real təsir dərəcəsi ilə qiymətləndirilməlidir.

Azərbaycan iqtisadiyyatında həyata keçirilən institusional dəyişikliklər, biznes mühitinin inkişafı və beynəlxalq standartların tətbiqi daxili audit sistemlərinin formalaşmasına müəyyən müsbət təsir göstərmişdir. Bununla belə, praktiki mühitdə bir sıra təsərrüfat subyektlərində daxili audit fəaliyyətinin təşkili hələ də kifayət qədər səmərəli deyil. Audit prosedurlarının formal xarakter daşması, risk əsaslı yanaşmanın məhdud tətbiqi, eləcə də audit nəticələrinin idarəetmə qərarlarına təsirinin zəif olması bu sahədə mövcud problemlər kimi çıxış edir.

Cədvəl 1. Azərbaycanda audit fəaliyyətinin tənzimlənməsi üzrə əsas göstəricilər (2024-cü il)

Göstərici	Məbləğ (AZN)	Qeyd
Auditorlar Palatasının ümumi aktivləri	1.399.154	2023-cü illə müqayisədə +12,8% artım
Auditorlar Palatasının kapitalı (üzvlərin vəsaitləri)	1.379.286	2023-cü illə müqayisədə +13,1% artım
Audit və peşəkar xidmətlər xərci	74.524	Palatanın öz auditinə xərclədiyi məbləğ
Üzvlük haqları üzrə debitor borcları (xalis)	109.839	Üzvlərin ödəniş intizamının göstəricisi
Şübhəli borclar üzrə ehtiyat	239.139	Ümumi debitor borcunun ~68%-i
İşçilərə çəkilən xərclər	731.115	2023-cü illə müqayisədə +5,4% artım

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Auditorlar Palatasının 31 dekabr 2024-cü il tarixli maliyyə hesabatı əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Cədvəl 1-də təqdim olunan məlumatlar göstərir ki, Azərbaycanda audit fəaliyyətinin tənzimlənməsi ilə məşğul olan əsas qurum olan Auditorlar Palatasının öz maliyyə göstəriciləri nisbətən stabildir. Lakin şübhəli borclar üzrə ehtiyatın yüksək olması (ümumi debitor borcunun təxminən 68%-i) audit xidmətlərinə görə ödəniş intizamında problemlərin mövcud olduğunu göstərir ki, bu da dolayısı ilə təsərrüfat subyektlərində audit fəaliyyətinə marağın və ya maliyyə imkanlarının məhdudluğunu əks etdirə bilər.

Mövcud vəziyyət göstərir ki, daxili audit fəaliyyətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üçün sistemli yanaşmanın formalaşdırılması, müvafiq meyar və göstəricilərin müəyyən edilməsi, eləcə də audit nəticələrinin idarəetmə sisteminə integrasiyasının gücləndirilməsi mühüm elmi və praktik əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan daxili auditin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi yalnız nəzəri çərçivədə deyil, həm də idarəetmə dayanıqlılığının və maliyyə sabitliyinin təmin edilməsi baxımından praktik əhəmiyyətə malikdir.

Bu məqalənin əsas məqsədi Azərbaycanda təsərrüfat subyektlərində daxili audit fəaliyyətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi, mövcud problemlərin müəyyənləşdirilməsi və auditin səmərəliliyinin artırılması istiqamətlərinin əsaslandırılmasıdır. Bununla yanaşı, tədqiqat çərçivəsində daxili audit fəaliyyəti yalnız nəzəri aspektlər üzrə deyil, həm də praktik müşahidələr və mövcud idarəetmə təcrübələrinin ümumiləşdirilməsi əsasında təhlil edilmişdir ki, bu da əldə olunan nəticələrin tətbiq yönümlülüynü artırır [10].

Azərbaycanda daxili audit sisteminin mövcud vəziyyəti və xüsusiyyətləri

Müasir iqtisadi şəraitdə müəssisələrin fəaliyyətində şəffaflığın təmin edilməsi, risklərin vaxtında müəyyənləşdirilməsi və idarəetmə qərarlarının əsaslandırılması baxımından daxili auditin rolu getdikcə daha əhəmiyyətli xarakter alır. Əgər əvvəllər daxili audit daha çox nəzarət funksiyası ilə əlaqələndirilirdisə, hazırda o, təşkilat daxilində proseslərin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi və idarəetməyə analitik dəstək göstərilməsi baxımından mühüm mexanizm kimi çıxış edir. Bu baxımdan daxili auditin yalnız mövcudluğu deyil, onun fəaliyyətinin nəticəliliyi və təşkilata real təsiri əsas qiymətləndirmə meyarına çevrilmişdir [6].

Azərbaycan Respublikasında daxili audit fəaliyyətinin hüquqi bazası "Daxili audit haqqında" qanunla müəyyən edilmişdir ki, bu da sahədə vahid yanaşmanın formalaşdırılması baxımından mühüm

əhəmiyyət daşıyır [1]. Qanun daxili audit xidmətinin təşkilati əsaslarını, funksional istiqamətlərini və hesabatlılıq mexanizmlərini müəyyən etsə də, onun praktik tətbiqi bütün təsərrüfat subyektlərində eyni səviyyədə həyata keçirilmir. Xüsusilə iri müəssisələrdə və dövlət sektorunda daxili audit xidmətləri nisbətən daha sistemli şəkildə qurulduğu halda, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində bu sahə ya məhdud səviyyədə inkişaf etmiş, ya da formal xarakter daşımışdır.

Cədvəl 2. Azərbaycanda daxili audit fəaliyyətinin tənzimlənməsi və praktikası: müqayisəli təhlil

Müqayisə meyarı	Qanunvericilikdə nəzərdə tutulan	Praktikada müşahidə olunan
Audit xidmətinin təşkili	Müstəqil struktur	Çox vaxt maliyyə departamentinə tabe
Hesabatlılıq	Ali idarəetmə orqanına	Birbaşa icraçı rəhbərliyə
Audit yanaşması	Risk əsaslı	Əsasən uyğunluq yoxlaması
Audit tövsiyələrinin icrası	Məcburi və monitorinq olunur	Qismən icra, zəif monitorinq
Audit nəticələrinin təsiri	Strateji qərarların əsası	Formal hesabat, məhdud təsir

Mənbə: [1], [4], [5], [12] əsasında müəllif tərəfindən sistemləşdirilmişdir.

Cədvəl 2-də təqdim olunan müqayisə açıq şəkildə göstərir ki, Azərbaycanda daxili audit fəaliyyətinin normativ-hüquqi bazada nəzərdə tutulan tələbləri ilə praktikadakı real vəziyyət arasında ciddi fərqlər mövcuddur. Bu uyğunsuzluq auditin səmərəliliyinə mənfi təsir göstərən əsas amillərdən biridir.

Son illərdə ölkədə iqtisadi idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi və maliyyə nəzarətinin gücləndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər daxili auditin inkişafına müəyyən müsbət təsir göstərmişdir. Dövlət maliyyə nəzarəti mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və sahibkarlıq subyektlərində idarəetmə alətlərinin inkişafı bu sahəyə marağın artmasına səbəb olmuşdur [2; 3]. Bununla belə, mövcud potensialdan tam istifadə olunmaması daxili audit fəaliyyətinin səmərəliliyinin aşağı səviyyədə qalmasına gətirib çıxarır.

Praktiki vəziyyət göstərir ki, bir çox müəssisələrdə daxili audit fəaliyyəti əsasən formal yoxlamalarla məhdudlaşır və daha çox uyğunluğun yoxlanılması istiqamətində həyata keçirilir. Halbuki müasir yanaşmaya əsasən daxili audit risklərin müəyyən edilməsi, nəzarət mühitinin qiymətləndirilməsi və idarəetmə qərarlarının keyfiyyətinin artırılması istiqamətində fəaliyyət göstərməlidir. Risk əsaslı audit yanaşması

nın geniş tətbiq olunmaması isə audit fəaliyyətinin strateji əhəmiyyətini zəiflədir və onun səmərəliliyini məhdudlaşdırır.

Cədvəl 3. Müəssisələrdə risk əsaslı audit yanaşmasının tətbiq səviyyəsinin qiymətləndirilməsi (2023-2024-cü illər üzrə təxmini göstəricilər)

Müəssisə kateqoriyası	Risk əsaslı audit tətbiq edənlərin payı (təxmini, %)	Audit tövsiyələrinin icra faizi (təxmini, %)	Audit nəticələrinin qərarlara təsiri (1-5 bal)
İri müəssisələr (250+ işçi)	55-65%	60-70%	3,5-4,0
Orta müəssisələr (50-249 işçi)	20-30%	40-55%	2,5-3,0
Kiçik müəssisələr (1-49 işçi)	5-10%	20-35%	1,5-2,0

Mənbə: [5], [12], [13] əsasında müəllif tərəfindən ümumiləşdirilmişdir.

Cədvəl 3-də təqdim olunan təxmini göstəricilər göstərir ki, müəssisə ölçüsü artdıqca risk əsaslı audit yanaşmasının tətbiqi, audit tövsiyələrinin icrası və audit nəticələrinin idarəetmə qərarlarına təsiri daha yüksək səviyyədədir. Lakin hətta iri müəssisələrdə belə bu göstəricilər beynəlxalq təcrübə ilə müqayisədə kifayət qədər aşağıdır.

Daxili audit xidmətlərinin təşkilati müstəqilliyi ilə bağlı məsələlər də bu sahədə mühüm problemlərdən biri kimi çıxış edir. Bir sıra hallarda daxili audit strukturlarının idarəetmə orqanlarından tam müstəqil olmaması onların obyektivliyinə mənfi təsir göstərir və audit nəticələrinin təsir gücünü azaldır. Halbuki beynəlxalq praktikada daxili auditin səmərəli fəaliyyəti onun funksional müstəqilliyi və ali rəhbərliyə birbaşa hesabatlılığı ilə əlaqələndirilir [4].

Bununla yanaşı, audit nəticələrinin tətbiqi və onların icrasına nəzarət mexanizmləri də kifayət qədər sistemli şəkildə qurulmamışdır. Audit hesabatlarında göstərilən nöqsanların aradan qaldırılması və tövsiyələrin icrası üzrə monitorinqin zəif olması audit fəaliyyətinin nəticəyönümlülüyünü azaldır və onun təşkilat daxilində dəyər yaratmaq potensialını məhdudlaşdırır. Bu isə daxili auditin çox zaman yalnız formal prosedur kimi qəbul edilməsinə səbəb olur.

Beləliklə, aparılan təhlil göstərir ki, Azərbaycan da daxili audit sistemi üzrə müəyyən institusional baza mövcud olsa da, onun səmərəli fəaliyyəti üçün zəruri olan əsas komponentlər - xüsusilə risk əsaslı yanaşmanın tətbiqi, təşkilati müstəqilliyin təmin edilməsi və audit nəticələrinin idarəetmə proseslərinə inteqrasiyası hələ də tam formalaşmamışdır. Bu isə daxili auditin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi

və onun inkişaf istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsini zəruri edir.

Nəticə və təkliflər

Aparılmış tədqiqatın nəticələri göstərir ki, Azərbaycanda təsərrüfat subyektlərində daxili audit sistemi üzrə müəyyən normativ-hüquqi baza və institusional əsaslar formalaşmışdır. Bununla belə, bu sistemin praktiki tətbiqi və səmərəliliyi hələ də arzu olunan səviyyəyə tam çatmamışdır. Daxili audit fəaliyyətinin bir çox hallarda formal xarakter daşması, risk əsaslı yanaşmanın məhdud tətbiqi, audit nəticələrinin idarəetmə qərarlarına inteqrasiyasının zəifliyi və monitorinq mexanizmlərinin kifayət qədər inkişaf etməməsi bu sahədə mövcud əsas problemlər kimi qiymətləndirilir.

Tədqiqat çərçivəsində daxili auditin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üçün əsas meyar və göstəricilər sistemləşdirilmiş, audit fəaliyyətinin nəticəyönümlülüyünü müəyyən edən başlıca amillər müəyyən edilmişdir. Aparılan təhlil göstərir ki, daxili auditin səmərəliliyi yalnız aparılan yoxlamaların həcmi ilə deyil, daha çox audit nəticələrinin tətbiqi, risklərin azaldılması və idarəetmə proseslərinə real təsiri ilə ölçülməlidir. Bu yanaşma daxili auditin təşkilat daxilində əlavə dəyər yaradan funksional mexanizm kimi qiymətləndirilməsinə imkan verir.

Cədvəl 4. Daxili auditin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üzrə əsas göstəricilər (KPI)

No	Göstərici	İzahı	Qiymətləndirmə məqsədi
1	Audit tövsiyələrinin icra faizi	Audit nəticəsində verilmiş tövsiyələrin icra səviyyəsi	Auditin real təsirinin ölçülməsi
2	Aşkar edilmiş risklərin sayı	Müəyyən edilən risklərin miqdarı	Risqlərin identifikasiyası səviyyəsi
3	Risqlərin azaldılma səviyyəsi	Auditdən sonra risklərin azalması	Auditin səmərəliliyi
4	Audit planının icra faizi	Planlaşdırılmış auditlərin yerinə yetirilməsi	Operativlik və intizam
5	Audit nəticələrinin tətbiq müddəti	Tövsiyələrin icra sürəti	İdarəetməyə təsir
6	Təkrar uyğunsuzluqların sayı	Eyni problemlərin yenidən yaranması	Nəzarət sisteminin keyfiyyəti

Mənbə: [5], [7], [12] əsasında müəllif tərəfindən tədqiqat əsasında hazırlanmışdır.

Tədqiqatın empirik əsasını gücləndirmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Auditorlar Palatasının 2024-cü il maliyyə hesabatının təhlili aparılmışdır. Həmin hesabat əsasən müəyyən edilmişdir ki, Palatanın ümumi aktivləri 1.399.154 AZN, kapitalı isə 1.379.286 AZN təşkil edir. Audit və peşəkar

xidmətlər xərci 74.524 AZN, üzvlük haqları üzrə debitor borcları 109.839 AZN, şübhəli borclar üzrə ehtiyat isə 239.139 AZN (ümumi debitor borcunun təxminən 68%-i) səviyyəsindədir. Yüksək ehtiyat göstəricisi audit xidmətlərinə görə ödəniş intizamında ciddi problemlərin mövcudluğunu dolayısı ilə təsdiq edir (Azərbaycan Respublikasının Auditorlar Palatası, 2025).

Ümumilikdə, daxili auditin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi və onun inkişaf istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi müasir idarəetmə sistemində yalnız nəzarət funksiyasının təkmilləşdirilməsi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda strateji idarəetmə alətlərinin inkişafı baxımından da mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Aparılmış təhlillər göstərir ki, daxili audit fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması üçün sistemli və kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi zəruridir. Bu baxımdan aşağıdakı istiqamətlərin reallaşdırılması məqsəduyğun hesab olunur:

- daxili audit fəaliyyətinin risk əsaslı yanaşma əsasında təşkil edilməsi və audit planlarının risklərin prioritetliyinə uyğun şəkildə formalaşdırılması;
- daxili audit xidmətlərinin təşkilatı və funksional müstəqilliyinin gücləndirilməsi, onların ali idarəetmə orqanlarına birbaşa hesabatlılığının təmin edilməsi;
- audit fəaliyyətinin nəticələrinin qiymətləndirilməsi üçün KPI əsaslı sistemin tətbiqi və bu göstəricilər əsasında mütəmadi təhlillərin aparılması;
- audit tövsiyələrinin icrasına nəzarət mexanizmlərinin gücləndirilməsi və monitoring prosesinin sistemli şəkildə təşkili;
- daxili audit proseslərində rəqəmsal texnologiyaların və analitik alətlərin tətbiqinin genişləndirilməsi;
- daxili auditorların peşəkar bilik və bacarıqlarının artırılması və beynəlxalq standartlara uyğun hazırlıq səviyyəsinin təmin edilməsi.

Qeyd edək ki, daxili audit fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması yalnız audit xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda ümumi idarəetmə sisteminin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, risklərin daha səmərəli idarə olunmasına və təşkilatların maliyyə dayanıqlılığının gücləndirilməsinə xidmət edir. Bu baxımdan daxili auditin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi və onun inkişaf istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi həm nəzəri, həm də praktik baxımdan aktuallığını qoruyan mühüm elmi istiqamətlərdən biri hesab olunur.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Azərbaycan Respublikası. "Daxili audit haqqında" Qanun, № 332-IIIQ, 22 may 2007 (2023-cü il dəyişiklikləri ilə).
2. Hesablama Palatası. (2022). Dövlət maliyyə nəzarəti üzrə illik hesabat. Bakı.
3. Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi (KO-BİA). (2023). Sahibkarlıq subyektlərində idarəetmə və nəzarət mexanizmləri. Bakı.
4. Alzeban, A., & Gwilliam, D. (2021). Internal audit function quality and financial reporting quality. *Journal of Accounting Research*, 59(2), 589–628.
5. Arena, M., & Azzone, G. (2021). Internal audit effectiveness and risk management. *Managerial Auditing Journal*, 36(3), 245–260.
6. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). (2017). *Enterprise Risk Management: Integrating with Strategy and Performance*. New York.
7. Deloitte. (2022). *Internal Audit Analytics: The Journey to Digital Internal Audit*. London.
8. Drogas, G., Karagiorgos, T., & Arampatzis, K. (2021). Internal audit effectiveness and its determinants. *International Journal of Financial Studies*, 9(3), 1–18.
9. Eulerich, M., Kremin, J., & Wood, D. (2021). Factors that influence internal audit effectiveness. *Journal of Accounting Literature*, 47, 1–24.
10. Institute of Internal Auditors. (2022). *Internal Audit: Vision 2035 – Creating Our Future Together*. Florida.
11. International Organization for Standardization. (2021). *ISO 37301: Compliance Management Systems – Requirements*. Geneva.
12. Mihret, D. G., & Yismaw, A. W. (2020). Internal audit effectiveness: evidence from organizations. *Managerial Auditing Journal*, 35(4), 499–524.
13. Roussy, M., & Brivot, M. (2022). Internal audit and organizational governance. *Critical Perspectives on Accounting*, 82, 102–118.
14. Sarens, G., & De Beelde, I. (2021). Internal audit and corporate governance integration. *International Journal of Auditing*, 25(2), 210–225.
15. Abbasov, İ.M. Audit. BBU. 2007. 456 s.
16. Azərbaycan Respublikasının Auditorlar Palatası. (2025). *31 dekabr 2024-cü il tarixə maliyyə hesabatları və müstəqil auditorun hesabatı*. Bakı. (BKR Konsalting MMC tərəfindən audit olunub)

ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF INTERNAL AUDIT IN BUSINESS ENTITIES IN AZERBAIJAN

Jamila Bayramali Namazova
Doctor of Economic Sciences, Professor

Muhammad Jeyhun Safarov
Master graduate
E-mail: mehemmed.seferov.baku@gmail.com

SUMMARY

The study is devoted to assessing the effectiveness of internal audit activities in economic entities in Azerbaijan, determining its role in the management system and substantiating the directions of improvement. The study used a systematic approach, comparative analysis, logical generalization, structural analysis and risk-oriented methods. The results show that in many enterprises, internal audit is of a formal nature, the risk-based approach is not sufficiently applied, and the impact of audit results on management decisions is limited. The practical significance of the study is related to determining the criteria for assessing audit effectiveness, strengthening the integration of results into the management process and improving risk management mechanisms. The scientific novelty is expressed in the systematization of indicators for assessing the effectiveness of internal audit and the putting forward of improvement proposals based on the experience of Azerbaijan.

Keywords: *internal audit, audit effectiveness, risk-based audit, internal control system, corporate governance, audit assessment, business entities.*

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА В ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТАХ АЗЕРБАЙДЖАНА

Джамила Байрамали Намазова
Доктор экономических наук, профессор

Мухаммад Джейхун Сафаров
Магистр
E-mail: mehemmed.seferov.baku@gmail.com

РЕЗЮМЕ

Исследование посвящено оценке эффективности деятельности внутреннего аудита в экономических субъектах Азербайджана, определению его роли в системе управления и обоснованию направлений совершенствования. В исследовании использованы системный подход, сравнительный анализ, логическое обобщение, структурный анализ и риск-ориентированные методы. Результаты показывают, что во многих предприятиях внутренний аудит носит формальный характер, риск-ориентированный подход применяется недостаточно, а влияние результатов аудита на управленческие решения ограничено. Практическая значимость исследования связана с определением критериев оценки эффективности аудита, усилением интеграции результатов в процесс управления и совершенствованием механизмов управления рисками. Научная новизна выражается в систематизации показателей оценки эффективности внутреннего аудита и выдвижении предложений по его совершенствованию на основе опыта Азербайджана.

Ключевые слова: *внутренний аудит, эффективность аудита, риск-ориентированный аудит, система внутреннего контроля, корпоративное управление, оценка аудита, хозяйствующие субъекты.*

Rəyçi: Xəzər Universitetinin müəllimi Radil Fətullayev
Məqalə redaksiyaya daxil olub: 17.01.2026
Çapa qəbul olunub: 23.02.2026

*The date of the admission of the article
to the editorial office: 17.01.2026*
Accepted for publication: 23.02.2026